

УДК: 378:351

Науменко Раїса Андріївна,

доктор наук з державного управління,
старший науковий співробітник, професор
кафедри менеджменту, Київський національний торговельно-економічний
університет, Україна, 02156, м. Київ, вул.
Киото, 19, тел.: (066) 971 53 27, e-mail:
naumenko_r@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9992-8922

Науменко Раїса Андреевна,

доктор наук по государственному управ-
лению, старший научный сотрудник, про-
фессор кафедры менеджмента, Киевский
национальный торгово-экономический
университет, Украина, 02156, г. Киев, ул.
Киото, 19, тел.: (066) 971 53 27, e-mail:
naumenko_r@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9992-8922

Naumenko Raisa Andreevna,

Doctor of science in Public Administration, Senior Fellow, Professor of the Department of
Management, Kyiv National University of Trade and Economics, Ukraine, 02156, Kyiv,
st. Kyoto, 19, tel.: (066) 971 53 27, e-mail: naumenko_r@ukr.net

ORCID: 0000-0001-9992-8922

ДО ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ “ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ”

Анотація. У статті визначено ключові пріоритети підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю “публічне управління та адміністрування”. Розглянуто поняття і загальні принципи державної політики України в галузі вищої освіти. Охарактеризовано принципи, закріплені в Законі України “Про вищу освіту”, такі як: відкритість, незалежність вищої освіти, пріоритет загальнолюдських цінностей, єдність національного освітнього простору, загальнодоступність освіти, принцип міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти, а також демократичний характер управління освітою і автономність освітніх установ.

Ключові слова: вища освіта, здобувачі вищої освіти, принципи вищої освіти, публічне управління та адміністрування.

К ВОПРОСУ ПОДГОТОВКИ СОИСКАТЕЛЕЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ПО СПЕЦИАЛЬНОСТИ “ПУБЛИЧНОЕ УПРАВЛЕНИЕ И АДМИНИСТРИРОВАНИЕ”

Аннотация. В статье определены ключевые приоритеты подготовки соискателей высшего образования по специальности “публичное управление и администрирование”. Рассмотрены понятия и общие принципы государственной политики Украины в области высшего образования. Охарактеризованы принципы, закрепленные в Законе Украины “О высшем образовании”, такие как: открытость, независимость высшего образования, приоритет общечеловеческих ценностей, единство национального образовательного пространства, общедоступность образования, принцип международной интеграции и интеграции системы высшего образования, а также демократический характер управления образованием и автономность образовательных учреждений.

Ключевые слова: высшее образование, соискатели высшего образования, принципы высшего образования, публичное управление и администрирование.

ON THE QUESTION OF HIGHER EDUCATION TRAINING APPLICANTS SPECIALTY “PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION”

Abstract. The article identified the key priorities for training seekers of higher education in the specialty “public management and administration”. The article considers the concepts and general principles of state policy of Ukraine in the field of higher education. Characterized the principles, which are enshrined in the Law of Ukraine “On Higher education”, such as: transparency, independence of higher education, priority of universal values, unity of the national educational environment, universal access to education, the principle of international integration of higher education, and democratic nature of education management and institutional autonomy.

Keywords: higher education, higher education applicants, the principles of higher education, public management and administration.

Постановка проблеми. Сучасні підходи до формування професійних компетентностей управлінських кадрів у контексті Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом зумовлюють підвищені вимоги до якості вищої освіти, зокрема, до підготовки здобувачів вищої освіти

за спеціальністю “публічне управління та адміністрування”.

Слід зазначити, що сьогодні країні бракує кадрів, які розуміють необхідність змін в Україні, володіють аналітичними знаннями та можуть адаптувати нормативно-правові акти Європейського Союзу до україн-

ських реалій. Відчутні й суперечності, що впливають із потреб та умов ринку праці, а також зумовлюють складність гармонізації законодавства у частині відповідності нормативам у сфері вищої освіти та національним професійним стандартам, зокрема “Класифікатору професій”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки здобувачів вищої освіти в галузі державного управління розглядають у своїх працях Г. Атаманчук В. Бакуменко, Н. Гончарук, В. Луговий, О. Оболенський, В. Олуйко, Л. Пашко, Л. Прудіус, С. Серьогін та ін. Дослідженням окремих аспектів цього питання займаються науковці Національної академії державного управління при Президентові України. Аналіз досліджень проблеми підготовки фахівців у галузі публічного управління та адміністрування свідчить, що ряд робіт присвячено вивченню зарубіжного досвіду університетської освіти.

Незважаючи на значний внесок вітчизняних науковців у розробку теоретичних і практичних аспектів підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю “державне управління”, залишається невирішеною низка проблем при запровадженні нової спеціальності “публічне управління та адміністрування” у контексті реформування державного управління в Україні.

Метою статті є узагальнення результатів аналізу позитивного досвіду формування сучасних підходів щодо підготовки здобувачів вищої освіти за новою спеціальністю “публічне управління та адміністрування” рівнів підготовки “бакалавр”, “магістр”, “доктор філософії” (PhD),

обґрунтуванні можливості застосування європейського досвіду університетської освіти.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до прийнятого Закону України “Про вищу освіту” [3], Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти” від 29 квітня 2015 р. № 266 [5] та переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженим наказом МОН України від 6 листопада 2015 р. № 1151, було введено нову спеціальність — “публічне управління та адміністрування” галузі знань “управління та адміністрування”.

Прийняття зазначених документів активізувало роботу з розробки та створення нових стандартів, програм, умов підготовки для здобувачів вищої освіти та визначенню стандартів публічного управління і адміністрування.

А відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України “Деякі питання реформування системи професійного навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування” від 27 вересня 2016 р. № 674 [2] у Переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266, внесено зміни, зокрема:

1) у позиції “07 Управління та адміністрування” цифри і слова “074 Публічне управління та адміністрування” виключити;

2) доповнити перелік такою позицією: “галузь знань — 28 — публічне управління та адміністрування та спеціальність — 281 — публічне управління та адміністрування”.

Першочерговим завданням вишів є формування та підтримка управлінців-лідерів, які готові до сприйняття й реалізації змін у системі державного управління та місцевого самоврядування на основі нового бачення та впровадження інноваційних механізмів реформаційних перетворень.

Доцільність впровадження у навчальний процес вищої школи навчальної дисципліни “публічне управління та адміністрування” визначається потребою науково обґрунтованої підготовки інноваційно та креативно мислячих компетентних фахівців, здатних ефективно вирішувати управлінські задачі, пов’язані з інтенсивним розвитком нашої країни. Саме на це спрямована навчальна програма МРА, орієнтована на баланс між необхідними теоретичними знаннями та опрацюванням практичних кейсів.

Тому на часі — оновлення університетських освітніх програм та спрямування зусиль вітчизняних вищих навчальних закладів на проведення занять та тренінгів іноземною мовою з метою опанування публічними управлінцями комунікативними вміннями за європейськими стандартами для гідного позиціонування інтересів України на світовій арені. У розвитку вищої освіти спостерігаються такі тенденції: становлення університетів як центрів неперервної професійної освіти; підвищення вимог до вступників до вищих навчальних закладів; зміна термінів

навчання; підвищення вимог до якості викладання; наявність процесів фундаменталізації знань. До них, насамперед, відносяться глобалізація, інтернаціоналізація, регіоналізація, комерціалізація, полікультурність, соціальна і професійна мобільність, інтеграція науки, освіти й практики.

Питання необхідності запровадження нової спеціальності “публічне управління та адміністрування” у вищих навчальних закладах з метою набуття бакалаврами та магістрами нових навичок, знань та умінь з питань комунікаційних технологій, публічних форм управління, електронної комунікації, антикорупції передбачає підготовку нової генерації фахівців, здатних забезпечити поліпшення доступності та якості адміністративних послуг, покращення якості прийняття управлінських рішень із залученням до цих процесів експертів, представників громадянського суспільства, що дасть змогу забезпечити ефективну, прозору, відкриту та гнучку структуру державної служби.

Нещодавно прийнятий Закон України “Про вищу освіту” дав поштовх створенню стандартів, нових програм та умов підготовки для здобувачів вищої освіти й визначенню стандартів публічного управління і адміністрування, що базується на компетентністному підході та використанні кращих практик передового міжнародного досвіду. Законом визначено вимоги до освітньої програми: обсяг кредитів ЄКТС, перелік компетентностей випускника, нормативний зміст підготовки, сформульований у термінах результатів

навчання, форми атестації, системи забезпечення якості.

Створення нових освітніх університетських програм має на меті забезпечити умови формування і розвитку у бакалаврів та магістрів програмних компетентностей, що дасть можливість їм успішно працювати у сфері публічного управління та адміністрування на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях.

Відповідно до нової парадигми публічного управління, основними напрямками університетської підготовки публічних управлінців визначено: аналіз публічної політики; економіка врядування; державна служба в публічному управлінні; міжнародне публічне управління і розвиток.

Як можлива модель пропонується двоступенева система освітньо-кваліфікаційних рівнів за схемою “бакалавр–магістр”. Перший етап в академічному плані повинен повністю забезпечити доступ до другого рівня підготовки магістра. Разом з цим освіта на рівні магістра дає право продовжити післядипломну освіту і здобути ступінь доктора наук (доктора філософії).

Наступність в освітній практиці забезпечується також методично і психологічно обґрунтованою побудовою програм, підручників, дотриманням послідовності руху від простого до складного в отриманні знань та організації самостійної роботи студентів:

- принцип наступності процесу здобуття вищої освіти. Система вищої освіти в Україні побудована на принципі послідовності, який забезпечується внутрішньою єдністю

структури освіти та узгодженістю ступенів та етапів навчально-виховного процесу;

- принцип державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності;

- державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів вищим навчальним закладам, що провадять таку діяльність. Держава забезпечує бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності за рахунок видатків із Державного бюджету України;

- принцип сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

- принцип відкритості формування (розвиток академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень).

У ст. 2 “Всесвітньої декларації про вищу освіту для XXI століття: підходи і практичні заходи” [1] зазначається, що відповідно до Рекомендації про статус викладацьких кадрів вищих навчальних закладів, прийнятої Генеральною конференцією ЮНЕСКО у листопаді 1997 р., вищі навчальні заклади, їх співробітники та студенти повинні “користуватися повною академічною свободою і автономією, що розуміються як комплекс прав і обов'язків, будучи при цьому повністю відповідаль-

ними і підзвітними перед суспільством”.

Державна політика у сфері вищої освіти в умовах євроінтеграції до освітнього європейського співтовариства являє собою сукупність різних заходів, дій, рішень державних органів, спрямованих на проведення великомасштабних реформ у цій сфері, що проводяться українським урядом і становлять інтерес не тільки для чиновників, зайнятих у системі управління освітою, викладачів ВНЗ, а й практично для всіх українських громадян різних вікових категорій (студентів, аспірантів і докторантів, слухачів різних курсів додаткової освіти, програм професійної перепідготовки об'єднаних спільною метою — розвитком української вищої освіти).

Держава зацікавлена в модернізації вищої освіти, оскільки з цим безпосередньо пов'язані не тільки питання дотримання прав і свобод людини і громадянина, а й успішний розвиток української економіки, соціальне благополуччя нації, а також стан національної безпеки.

Курс на пріоритетність сфери вищої освіти держава реалізує за такими напрямками:

- створення розвиненої нормативно-правової бази, формування самостійної галузі законодавства у сфері освіти (нормативна складова державної політики у сфері освіти);

- формування оптимальної структури організації та управління освітою (організаційно-управлінська складова державної політики у сфері освіти);

- підготовка високопрофесійних науково-педагогічних кадрів для

сфери освіти (кадрова складова державної політики у сфері освіти);

- зміцнення зв'язку освіти і науки (академічна складова державної політики у сфері освіти);

- розвиток міжнародних контактів та академічної мобільності (міжнародна складова державної політики у сфері освіти).

Для впорядкування дій, що вживаються в рамках державної освітньої політики, використовується метод програмування, результатом якого стає система програм довгострокового розвитку вищої освіти, що розробляються на різних рівнях (національному, регіональному, муніципальному, на рівні освітньої установи). При цьому ключовою програмою, безумовно, є Національна цільова програма розвитку вищої освіти, якою визначена стратегія реформування системи української вищої освіти і намічені найважливіші заходи щодо її реалізації.

Принципи, якими держава зобов'язана керуватися при формуванні та реалізації своєї освітньої політики, у тому числі і при формуванні законодавства в галузі вищої освіти, закріплені в Законі України “Про вищу освіту” [3]:

- сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя. Даний принцип встановлює рамки, в яких визначається зміст освіти, формуються методи освіти, найважливіші установки освітньої політики;

- доступність вищої освіти — цей принцип є однією з найважливіших гарантій реалізації конституційного

права на освіту. Кожен, незалежно від статі, віку, національної приналежності, віросповідання, місця проживання, економічного достатку, має доступ до отримання вищої освіти в рамках, встановлених законом;

- незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім вищих духовних навчальних закладів); цей принцип полягає у оптимальному розподілі функцій в управлінні освітою між державними органами та органами самоврядування ВНЗ за умов забезпечення університетської автономії;

- принцип міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України в Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи. Згідно Болонських угод мова повинна йти про використання прозорих схем та етапів підготовки фахівців, які будуть відкритими і порівняними для різних країн [7]. Студентам надаються права брати участь у формуванні змісту власної траєкторії освіти за умови дотримання вимог державних освітніх стандартів вищої освіти.

Україна вибрала свій шлях автономізації ВНЗ, визначений Законом “Про вищу освіту”. Тому, починаючи з 2014 р., автономія освітніх установ в Україні — один з найважливіших принципів державної політики у сфері освіти. Під автономією вищого навчального закладу в Законі розуміється самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень щодо розвитку академічних свобод, орга-

нізації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів [3].

Надання вищим навчальним закладам основних академічних свобод є загальновизнаним принципом освітнього права та закріплюється в ряді міжнародно-правових документів вищих навчальних закладів. Наділивши ВНЗ автономією, законодавство надало їм ряд повноважень, якими раніше вони не володіли. Управління діяльністю автономного ВНЗ і її організація, розширення самостійності створює для них нові ризики, що неминуче вимагає підвищення якості управлінського складу інститутів, університетів та академій. Оскільки існує безпосередній зв'язок між правовим статусом ВНЗ і системою управління ним, то при наданні їм широкої автономії була кардинально перебудована їх внутрішня система управління [4].

У Рекомендації ЮНЕСКО “Про статус науково-дослідницьких працівників” [6] зафіксовано, що академічна свобода, під якою слід розуміти вільне поширення інформації про результати, гіпотези і критичні висловлювання, є невід'ємною частиною наукового процесу. У рамках чинного законодавства України вищий навчальний заклад здійснює розробку та прийняття статуту, в якому закріплюються основні положення, що регулюють його життєдіяльність. Значними повноваженнями володіє ВНЗ у сфері організаційно-кадрової політики. Однак, реалізуючи ці повноваження, ВНЗ повинен керуватися встановленими для нього стан-

дартами і квотами, обумовленими ліцензією.

Висновки. На сьогодні ключовими пріоритетами університетської підготовки здобувачів вищої освіти у галузі публічного управління є наступні: гармонізація стандартів підготовки фахівців за новою спеціальністю “публічне управління та адміністрування” рівнів підготовки “бакалавр”, “магістр”, “доктор філософії” (PhD) в умовах реалізації Закону України “Про вищу освіту”; необхідність перегляду повного спектра діючих програм та їх адаптації до змістовної частини вимог Угоди про асоціацію між Україною і ЄС; визначення основних пріоритетів у формуванні професійної компетентності управлінських кадрів на сучасному етапі модернізації державного управління в Україні.

Крім того, ефективним напрямом практичного професійного спрямування підготовки здобувачів вищої освіти у галузі публічного управління вбачається налагодження практики взаємодії та партнерства державних, місцевих органів управління освітою, бізнесу з ректорами вищих навчальних закладів з питань працевлаштування випускників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Атаманчук Г. В.* Теорія державного управління: курс лекцій / Г. В. Атаманчук. — Москва: Юрид. лит., 1997. — С. 86.
2. *Деякі питання реформування системи професійного навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування:* Постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2016 р. № 674 // Офіц. вісн. України. — 2016. — № 79. — С. 79. — Ст. 264,7. — Код акта 83357/2016.
3. *Закон України “Про вищу освіту”* від 1 липня 2014 р. № 1556-VII / Інтернет-ресурс: офіц. сайт освітнього порталу. — Режим доступу: http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/part_05.html
4. *Малиновський В. Я.* Державне управління: навч. посіб. / В. Я. Малиновський. — 2-ге вид., доп. та перероб. — Київ: Атіка, 2003. — 576 с.
5. *Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти:* Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 // Офіц. вісн. України. — 2015. — № 38. — Ст. 1147.
6. *Університетська автономія — запорука якості української освіти* / Інтернет-ресурс: офіц. сайт прес-центру національного ун-ту “Киево-могилянська академія”. — Режим доступу : <http://press.ukma.kiev.ua/index.php?option>
7. *The Bologna Declaration of 19 June 1999.* Joint declaration of the European Ministers of Education. — P. 3 // http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/bologna_declaration.pdf